

EZ MEG AZ

Nevelés

— Apúúú, mond meg a mamának, hogy ne maceráljon folyton...

Sosem jó

— Ha legalább hó esne, akkor nem áznék el annyira!

Fény a sötétben

Engem ne hibáztasson majd senki, ha a szegedi mozik nézőtere üres lesznek, én előre megmondom, hogy miért kong üresen a nézőter. Még a MOKEP dolgozó is csak a tévékrimijeit kedvelik. Abból lesnek el szakmai fogások. Lám, milyen mesterien villantja szemembe zseblámpája fénycsóvját a jegyszédő. Borzasztó, már szunyókálni sem lehet egy moziban? A táncoló fény úgy ugrol a nézők fején, mintha abban keresné az üres helyet. Hát csoda, hogy nincs „táblás ház”? Még aludni sem hagyják a mozilátogatót a buzgó jegyszédők. Csak tudnám, miért kedvelik úgy a későn jövőket, hogy a már csendesen alvó nézőt megzavarják a vakító elemelámpa fényével.

Neveletlen vendégek

Kiderült, hogy az Expressz bizstróba csupa neveletlen vendég ter be reggelizni. Egyik sem akarja használni a tányérra készített papírszalvétát, senki nem törli meg száját étkezés után. Pedig a vendéglátó kegyesen gondoskodik a tisztálkodási műveletről: a tányért vízesen hagyja, hogy az átázott szalvétát megkönnyítse a kedves vendég dolgát. Hogy ez nem valami gusztusos? Tessék reklamálni! De vigyázz, nehogy a harcias kiszolgáló szájon töröljön!

Politzer Tamás

Akác László

TANÍTÓ KISASSZONYOK

Szegény Anna néni! Nyugdíjaztatván, végigolvasgatott még egy néhány évet húsz esztendeje váltott szobájában, majd, hogy gyűrű nem látta ujjai közt megprezsent a teáscsésze, túladott egészal könyvespolcán, heverőjén, s két bördőjével, néhány dugig tömött szatyrával beköltözött az idős pedagógusok otthonába. Kapott egy fehér ágyas, túll függönyös szobát, s most nálánál is idősebb társnőjével beszélgeti, olvasgatja, passziánszozza végig nehezen múlt napjait. Szegény Anna néni...

Es szegény Eta néni! Nyugdíjaztatván, odahagyta kétszobakonyhás szolgálati lakását, fényvesztett bogár pusztította bútorait beszűkült a kültermi iskola fűskamrájába, s néhány könyvnyebben mozgó holmijával behúzódott kisvárosi asszonyórához. Az udvari szobában kapott egy szalmazásós ágat, ahonnan északánként fel-felkelve vigyázza a rosszul alvó, s könnyen ébredő unokát, kinek örökösén fáradt nappali pesztrája ugyancsak ő. Szegény Eta néni...

Meg szegény Iduska néni! Nyugdíjaztatván, továbbra is a maga, anyjától rámaradt szobakonyhás félházat lakja, s azon túl, hogy sarkán vasalt cipőjében naponta elkopog a reggeli misére, nem sok tennivalója akad. Haragszó után dob csak tűzre egy kis leveskét, amiből rendszerint bőven kitelik magányos vacsorája is. Szegény Iduska néni...

Szegény Anna néni, szegény Eta, szegény Iduska néni — szegény nyugdíjas tanító kisasszonyok. Így bizony, így: tanító kisasszonyok. Tanyai, kültermi, falusi iskolák kihéredett hajó szolgálóleányai, akiket — kopott dűcökbe visszahúzó szomorú madarak — mostanában búcsúztatnak el.

Ami tanító kisasszonnyá levésük első stációját, a polgári iskolát illeti, már oda úgy iratkoztak be, hogy tudták: sorsuknak lapos íve eleve kijelöltetett. A tizenegyházas éves kislányoknak sem, kellett magyarázni, hogy a háborút, inflációt, állás-talanságot végigszenvedett hivatalnok-, tanító-, vagy éppen kisiparosok kevéské pénzéből a gimnáziumra, egyetemre semmiképpen sem futná. Annuska, Etuska, Iduska, meg a többiek szó nélkül megértették, hogy számukra tényleg nincs más út, csak a polgári, majd az újabb, limmár végső szakutca, a tanítóképző.

Az a kétszer négyesztendős fiákelet?

Szülői panaszoknak bőviben, új szoknyákban, blúzoknak szűkiben futott el felettük.

Amikor egészal papírbördőjükkel ott álltak első szolgálati helyük állomásán, már sok mindennel leszámolva, a maguk sorsa alakulását biztosan ismerve taposták az iskolához vezető utat.

A friss diplomás tanító kisasszonyok első néhány évben többnyire csak nagycsendesen ismergették a dobogós, táblás termeket, meg azok inkább magányos, mint társas benépesítőit.

Aztán a második-harmadik szeptemberre rendszerint már egyik nagyon megcsodált, gyorsan megszokott, sima hajú, hosszú szoknyás jövevénynek sem maradt min töprengeni. Ahogy az idősebb pályatársuk, úgy ők is meglették helyüket nem egy férfi — egy néhány tagú, de annál szorosabban kötődő, látszólag eszme-, de sokkal inkább érdekes csoport oldalán.

Hogy egy-egy körön belül miről folyt a szó?

Természetesen a védett, illetve a „támadott” tábor belső ügyéről. Arról, hogy honnan, s kinek a szárnyai alá költöztek oda az új patikuskák; arról, hogy a mértéktelenséget emlegetve kinek szót a vasárnapi prédikáció; meg arról, hogy miért az egyik, s miért nem a másik iskolába iratták a másodbírófiát.

Kedvük elborítója? Az igazgató úr figyelmzettése, miszerint bejegyzésekben hiányos a haladási napló; egy különben kedvelt gyerek váratlan szekundája; egy hónapokon át tervezett pesti út elhalasztása a híznai nem akáro buksza miatt.

Kedvük keltetője? Egy látogatási jegyzőkönyv, sorában

„példaszerű”, „dicséretes” jelzőkkel; egy nagyszerűen végrehajtott esernyővásár; a vezetett osztály rossz tanulójának jó felelete.

És mind többször, az az egvedül végigimádkozott fiórára, amikor nem a külső szó, hanem a sokféle gyökértől táplált, egyre erősebb hit idézte meg számukra az általuk elképzelt földi útmutatót, majdani elégtételadóit...

Hajuk öszülésével együtt lettek fokról fokra vallásosabbak a tanító kisasszonyok.

Különösen a második világháború felkavarodott éveiben szaporodott meg a könyörgéssel elöltött órák száma.

A béke első éveiben nemhogy csökkent, de éppenhogy nőtt az imádkozni való. Főképp az iskolák államosítása alakított ki sokféle érhető pánikhangulatot, amelyből nehezen vonhatta ki magát bármely nénié öregedett tanító kisasszony is.

Így az általuk békeéveknek nevezett korszak inkább iratlan, mint írott törvényeit tisztelve, a háborús viszonyosságokból épphogycsak kilábalva, az új rendszer testközelből ismert képviselőit inkább félve, mint becsülve próbálták megkísérlni a parancsba ugyan nem kapott, de annál jobban elvárt átalakulását.

Egyéniségseréjüknek természetesen a nyilvános vallásgyakorlás mérséklésével kellett kezdenie.

Anna néni mesélt róla, hogy miféle manóvrek segítették a további templomba járást. Volt től korai, túl késői mise, volt szomszédfaluba, -városba utazgatás, és még számos más módja a félig vagy teljesen leplezett vallásgyakorlásnak.

Az eszközeiben változatos tiltás és a fogásiban hasonlóképp változatos ellenszegülés eredménye?

Egy-egy fiatalabb, „világi” neveltetésű kollégáné kiválása után a hajdani csoportok szinte védés és dacsözvetés jellegű körzárása. Élés befelé, tartozás a kinti világ gyorsan pergő eseményeitől. És főképpen a lét egyetlen lehetséges igazolásként: a szakmai rátermettség állandó és egyre fokozódó bizonyítása.

Húsz-, harmincévi gyakorlattal a hátuk mögött, ekkor már nagyon tudtak tanítani a főképp az alsó tagozatba szorult tanító-kisasszonyok. Koruk meg a tanulni való idegensége miatt a pedagógiai főiskola levelező tagozatával meg sem próbálkozva, a rájuk bízott gyerekek esze-csészolásával igazolták régi módszereik helyességét, próbálgatták — programként meg nem hirdelve, de annál több eredménynyel — az újabb metódusokat.

Fegyelmi elbocsátás a vallott meg a tanított elvek különbsége miatt?

Ilyesmí nemigen történt. Ha le is parancsoltak katedrájáról egy-egy élesebben vitakozó tanító néni, az indulatok csitulással rendszerint vissza is hivaták. Ha magánéletükben akadott is „probléma”, jó munkaezők voltak. Felkészültek, rátermettek; egy jegyzőkönyveken iskolázott direktor szerint: „minden szubjektíváltságuk ellenére is biztos elemei az intézményesített alapfokú iskolarendszernek”.

Aztán harmincöt, negyven, olykor negyvenöt évi szolgálatt után elérkezett az annyiszor kívánt és mégis annyira szomorú nyugalmabaterés.

Búcsúztatók, virágok, egymásba folyó könnyek...

Majd az első hivatalos levél: „aroképes vasúti igazolványát haladáktalanul szolgáltatassa be”. A nyugdíjas pedagógusoknak ugyanis nem jár félarú kedvezmény, s mindennemű visszaélést megelőzendő, elsőként rendszerint a kis fekete könyvecskét köbözzák el az ügyvitelük gyorsaságáról nem mindig híres művelődésügyi osztályok.

Továbbra is teljesítendő feladat?

Az ezkerét-, ezerháromszáz forintos nyugdíj lakbérre, ebédre, villanydíjra, rádióelőfizetésre, ruhaigazításra, a kezelő orvos szerény ajándékozására való szétosztása; esetleg korreptálása egy-egy bukásra álló szomszéd- vagy rokongyerekek; bevasárlás, főzés.

Aztán, ha nagyon szorongató vagy valami okból fenntarthatatlan a magány, odaköltözés egy aytját táro rokonhoz, esetleg bekéredzkedés valamely közs otthonba — nem sok út között választhatnak a meghajlott, megáncosodott tanító kisasszonyok.

Azt is Eta néniel számolgtatuk, hogy vajon hány ilyen magányosan megjárt, s ugyancsak magányosan lezáró pályáról lehetne adatokat gyűjteni most Magyarországon. Ahogy a régi tantestületek arányait mindketten ismerjük, majd mindenik faluban pergetheti még napját három-négy, ilyen félig elfeledett, majdnem teljesen magára hagyott iskolák szolgáloja; a népesebb városok lakói tucatnyi, kéttucatnyi ilyen idős pedagógust ismerhének.

Ilyen idős pedagógust, aki megrögzött elveit, szokásait talán „elfelthető”, de aki végzett munkája szerint azért valamivel nagyobb megbecsülést, több tőrdést érdemelve.

Horváth Dezső

SZEKER A KÁTYÚBAN

Hőbortos ötlet kell ahhoz, hogy havas télben beüljön az ember egy tanyák közé tájolt kultúrát fuvarozó autóba. Ablakból nézve már számítani lehet rá, hogy aki beszáll, szekértolója lesz a népművelésnek valóságosan is. Ha tovább néz ki az ablakon, aki menne is, meg nem is, azt is kikétszerkettőzi, hogy rajtuk kívül akkor sem lesz ott senki, ha mégis eljutunk a tethelyre.

Mire az alsó-balástyai iskola alá érve látjuk, hogy hét üvegablak közös erővel önti a fényeséget a hóba szorult világba, elődől, hogy egyik föltevés is fölösleges volt, meg a másik is. Kár volt vakaródzni az indulásnál, nem kellett kocsit tolni, mert királyoknak nem nyitottak volna szebb utat, mint nekünk. Emberek is jöttek, csendes jelenlétük hangos tiltakozás volt minden kiszámított találgatás ellen.

Az előre betáplált aggodalom és a környező világ látása mégis arra biztat, hogy a két embernek, aki az autóval jött, elismerést kérjek hivatalos helyről. Reggeltől estig hivatalnok az egyik, este indul erre a tájra vetíteni, mert akinek ez lenne a dolga, az beteg. Aki a kocsit kormányozza, egész nap Volgakocsis, este vált át erre a másik autóra. Mire végez, régen elmegy már legutolsó vonata is, ami Földeákra vinné. Sofőrbundában, pokróccal takarozva várja meg a reggelt, hogy tovább dolgozon a Volgával.

Meditáljat az ember, amíg a vándormozit játszó művelődési autó munkáját nézi. Dicséret annak, aki gyerekeknek való filmeket is ragaszt a műsor elejére, hiszen a közönség között sokan járnak gyereklapokban. Külön bája a műsornak, hogy a nyakig érő hóban őz eleji hátrajárással indít a „Jegfriszebb” hírek szárnyra keltő híradó. Ezen azért lehet meditálni, mert a filmkép alatt ott áll egy nagykepernyős televízió. Azon lát-hatja mindenki, mi történt ma, vagy legföljebb tegnap, a nagy erőfeszítéssel idekeremgő emberek meg bemutatják, mi volt a hír negyedévvel ezelőtt. Lehet,

A TAPS

Mérték és tükröz: a közönség véleménye és vizsgálja. A hangulat foka, a siker-szárnypróbája, közepes előadásokat tud felmagasztalni, nagy pillanatokat bántó-udvariasan tudomásul venni. Eszrevesz és besorol, kitüntet és vállon vereget. Rapszódikus, mert külső tényezőkből, a felszínről is merész ítélni, objektív és meghatározó, mert befolyásolja az élő produkeiót. A tapsnak nincs irodalma, tudománya, szociográfiája. A tapsnak lélektana van.

Sosem felejttem a szófiai operaház évekkal ezelőtti pesti vendégjátékán Nicola Nicolov és a közönség csatáját. Hosszú percekig zúgott a vastaps, a művész intett: érti, ismételi. A nézőtér varázsütésre elnémult. Aztán a zenekar tovább ment, mire a közönség újból kirobant, immár megfellebbezhetetlenül. Az előadást nem lehetett folytatni ráadás nélkül.

A héten felújított szegedi Aida mérsékeltlen sikerült. Pedig a közönség tapsolt. Felvonásvégeken, áriák, együttesek után, de legtöbbször közben. Amikor úgy érte! A tenyerek udvariasan csattantak, okkal, ok nélkül, díszkretem és lelkesen, foghíjasan, kifürkészhetetlenül. Oda-odakacsintgatva a szereplőknek: észrevettünk, tudjuk, a szimpadon vagytok, halunk benneteket, figyelünk. Csak éppen nem értünk. Kinos volt. Ez lenne a szigorú szegedi közönség?

N. I.

Tudom, hogy tudják, mit kellene tenni. Beszédese szép elképzelések születtek évről évre a működő autók lehető legteljesebb és legcélszerűbb használására, szó volt guruló művelődési házról, az illetékes községi kultúrotthonokkal való nagyon szoros együttműködésről. Valahol nagyon hideg fogadtatásra, hatalmas hókádályokra találtak ezek az elképzelések.

Ha már az igazi szekértolásra lemaradtam, hadd biztassam azokat, akiket ez illet: itt nyomjuk meg közös erővel a népművelés szekerét.